

UNIVERZITET U BEOGRADU
GEOGRAFSKI FAKULTET

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF GEOGRAPHY

UDK 314

ISSN 1820 - 4244
eISSN 2560 - 5011

Demografija

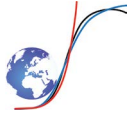

Godina XVIII
Volume XVIII

Beograd 2021
Belgrade 2021

demografija.gef.bg.ac.rs

IZDAVAČ

Univerzitet u Beogradu - Geografski fakultet

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Aleksandar KNEŽEVIĆ, Odsek za demografiju, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu

GOSTUJUĆI UREDNIK

Ivan MARINKOVIĆ, Institut društvenih nauka Beograd

ČLANOVI UREDNIŠTVA

Marija ANTIĆ, Odsek za geografiju, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu; Biljana APOSTOLOVSKA TOŠEVSKA, Institut za geografiju, Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet Sv. Kiril i Metodij, Skopje; Daniela ARSENOVIĆ, Departman za geografiju, turizam i hotelijerstvo, Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Novom Sadu; Florian BIEBER, Zentrum für Südosteuropastudien, Karl-Franzens Universität, Graz; Ivan ČIPIN, Katedra za demografiju, Ekonomski fakultet, Sveučilište u Zagrebu; Dragica GATARIĆ, Odsek za geografiju, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu; Vera GLIGORIJEVIĆ, Odsek za demografiju, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu; Klára HULIKOVA TESARKOVA, Katedra demografie a geodemografie, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova, Praha; Damir JOSIPOVIĆ, Inštitut za narodnostna vprašanja, Ljubljana; Sanja KLEMPIĆ BOGADI, Institut za migracije i narodnosti, Zagreb; Vladimir NIKITOVIĆ, Centar za demografska istraživanja, Institut društvenih nauka, Beograd; Mateja SEDMAK, Inštitut za družboslovne študije, Znanstveno raziskovalno središče Koper; Danica ŠANTIĆ, Odsek za geografiju, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu; Dragan UMEK, Dipartimento di Studi Umanistici, Università degli studi di Trieste; Petar VASIĆ, Odsek za demografiju, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu

IZDAVAČKI SAVET

Mirjana BOBIĆ, Odeljenje za sociologiju, Filozofski fakultet, Univerzitet u Beogradu; Mirjana DEVEDŽIĆ, Odsek za demografiju, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu; Mirko GRČIĆ, Odsek za geografiju, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu; Goran PENEV, Centar za demografska istraživanja, Institut društvenih nauka, Beograd; Gordana VOJKOVIĆ, Odsek za demografiju, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu

TEHNIČKA UREDNICA

Ivana INJAC, Geografski fakultet, Univerzitet u Beogradu

Štampa:

Birograf Comp d.o.o, Beograd

Adresa:

Demografija

Univerzitet u Beogradu – Geografski fakultet
Studentski trg III/3, 11000 Bograd,
Republika Srbija

Tiraž:

200

Kontakt:

Tel: +381 (0)11 2637421

e-pošta: demography.editor@gef.bg.ac.rs

demography.editor@gmail.com

URL: <http://demografija.gef.bg.ac.rs/>

Demografija izlazi jednom godišnje. Mišljenja autora ne odražavaju nužno gledišta uredništva.

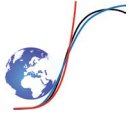
Objavljeni prilozi se indeksiraju u sledećim bazama:

- DOAJ (Directory of Open Access Journals, Lund)
- CEEOL (Central and Eastern European Online Library, Frankfurt am Main)
- SCIndeks (Srpski citatni indeks, Beograd)

Izdavanje časopisa *Demografija* finansijski je podržalo Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

Prilozi objavljeni u časopisu mogu se koristiti samo pod uslovima licence *Creative Commons Autorstvo – Nekomercijalno – Bez Prerade 4.0. međunarodna (CC BY-NC-ND 4.0)*

PUBLISHER

University of Belgrade - Faculty of Geography

EDITOR-IN-CHIEF

Aleksandar KNEŽEVIĆ, Department of Demography, Faculty of Geography, University of Belgrade

GUEST EDITOR

Ivan MARINKOVIĆ, Institute of Social Sciences Belgrade

EDITORIAL BOARD

Marija ANTIĆ, Department of Geography, Faculty of Geography, University of Belgrade; Biljana APOSTOLOVSKA TOŠEVSKA, Institute of Geography, Faculty of Science, Ss. Kiril and Metodij University, Skopje; Daniela ARSENOVIĆ, Department of Geography, Tourism and Hotel Management, Faculty of Science, University of Novi Sad; Florian BIEBER, Centre for Southeast European Studies, University of Graz; Ivan ČIPIN, Department of Demography, Faculty of Economics & Business, University of Zagreb; Dragica GATARIĆ, Department of Geography, Faculty of Geography, University of Belgrade; Vera GLIGORIJEVIĆ, Department of Demography, Faculty of Geography, University of Belgrade; Klára HULIKOVA TESARKOVA, Department of Demography and Geodemography, Faculty of Science, Charles University, Prague; Damir JOSIPOVIĆ, The Institute for Ethnic Studies, Ljubljana; Sanja KLEMPIĆ BOGADI, Institute for Migration and Ethnic Studies, Zagreb; Vladimir NIKITOVIĆ, Centre for Demographic Research, Institute of Social Sciences, Belgrade; Mateja SEDMAK, Institute for Social Studies, Science and Research Centre, Koper; Danica ŠANTIĆ, Department of Geography, Faculty of Geography, University of Belgrade; Dragan UMEK, Department of Humanities, University of Trieste; Petar VASIĆ, Department of Demography, Faculty of Geography, University of Belgrade

ADVISORY BOARD

Mirjana BOBIĆ, Department of Sociology, Faculty of Philosophy, University of Belgrade; Mirjana DEVEDŽIĆ, Department of Demography, Faculty of Geography, University of Belgrade; Mirko GRČIĆ, Department of Geography, Faculty of Geography, University of Belgrade; Goran PENEV, Centre for Demographic Research, Institute of Social Sciences, Belgrade; Gordana VOJKOVIĆ, Department of Demography, Faculty of Geography, University of Belgrade

LAYOUT AND DESIGN

Ivana INJAC, Faculty of Geography, University of Belgrade

Printed by:

Birograf Comp d.o.o, Beograd

Address:

Demografija

University of Belgrade – Faculty of Geography
Studentski trg III/3, 11000 Belgrade,
Republic of Serbia

Circulation:

200

Contact info:

Tel: +381 (0)11 2637421

e-mail: demography.editor@gef.bg.ac.rs

demography.editor@gmail.com

URL: <http://demografija.gef.bg.ac.rs/>

Demografija is issued annually. The opinions of the authors do not necessarily reflect the viewpoint of the Editorial Board.

The journal is indexed in:

- DOAJ (Directory of Open Access Journals, Lund)
- CEEOL (Central and Eastern European Online Library, Frankfurt am Main)
- SCIndeks (Serbian Citation Index, Belgrade)

The Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia provides financial support for the printing of the journal.

The articles are licensed under a *Creative Commons Attribution - Non Commercial - No Derivatives 4.0 International* (CC BY-NC-ND 4.0).

SADRŽAJ

ČLANCI

- 1 **Predgovor**
Goran PENEV
- 1 **Demografski bilans Srbije u prvoj godini pandemije COVID-19**
Petar VASIĆ
- 19 **COVID-19 i rađanje u Srbiji - gruba procena uticaja pandemije**
Ivan MARINKOVIĆ
- 39 **Regionalna analiza smrtnosti od COVID-19 u Srbiji 2020**
Marko GALJAK
- 57 **Efekti COVID-19 pandemije na prevremenu smrtnost u Srbiji 2020.**
Jelena PREDOJEVIĆ-DESPIĆ
- 71 **Mere za regulisanje privremenih i cirkularnih migracija i reintegracije: dodatni izazovi za zemlje Zapadnog Balkana u vreme COVID-19 pandemije**
Vesna LUKIĆ
- 93 **Položaj međunarodnih migrantkinja na tržištu rada i COVID-19 pandemija**
- ## DODACI
- 109 **Beleške o autorima**
- 113 **Politika časopisa**

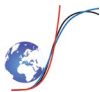
CONTENTS

ARTICLES

- 1 **Foreword**
Goran PENEV
- 1 **Demographic summary of Serbia in the first year of the COVID-19 pandemic**
Petar VASIĆ
- 19 **COVID-19 and fertility in Serbia - rough pandemic impact assessment**
Ivan MARINKOVIĆ
- 39 **Regional analysis of COVID-19 mortality in Serbia**
Marko GALJAK
- 57 **The effects of COVID-19 pandemic on the premature mortality in Serbia in 2020**
Jelena PREDOJEVIĆ-DESPIĆ
- 71 **Labour Migration, Covid-19 Pandemic and the Western Balkans: Measures to Encourage Temporary, Circular and Return Migration**
Vesna LUKIĆ
- 93 **International female migrants in the labour market, with regard to COVID-19 pandemic**

ADDITIONAL INFORMATION

- 109 **Notes on the Authors**
- 113 **Journal Policy**

Originalni naučni rad

Primljen: 22.09.2021.

Prihvaćen: 30.10.2021.

UDK: 314.7-055.2:331.5]:616-036.21

doi: 10.5937/demografija2118093L

POLOŽAJ MEĐUNARODNIH MIGRANTKINJA NA TRŽIŠTU RADA I COVID-19 PANDEMIJA

Vesna LUKIĆ

Institut društvenih nauka Beograd, e-mail: lukichbodirogav@gmail.com

Sažetak: Porast obima međunarodnih migracija na globalnom nivou ima za posledicu povećano učešće migranata na tržištu rada zemalja prijema, namećući potrebu za odgovarajućim politikama i merama integracije. Značajan deo međunarodnih migranata širom sveta čine žene. Oslanjajući se na statističke podatke i relevantnu literaturu u radu se analizira i kritički razmatra položaj imigrantkinja na tržištu rada zemalja prijema, i ukazuje na ograničenja i probleme sa kojima se susreću. S tim u vezi, rad ima za cilj da doprinese boljem razumevanju međunarodnih migracija žena, sa posebnim naglaskom na utvrđivanje posledica COVID-19 pandemije na položaj žena rođenih u inostranstvu na tržištu rada Srbije, ali i migrantkinja iz Srbije. Tokom rasprave o rodnim razlikama u položaju međunarodnih migranata na tržištu rada ukazuje se na dvostruku ugroženost migrantkinja (kao migranata i kao žena), te verovatni uticaj COVID-19 pandemije na produblјivanje rodnih nejednakosti na tržištu rada. Naglašena je potreba za formulisanjem politika i mera osetljivih na ugroženost društvene grupe žena sa migrantskim poreklom.

Ključne reči: Covid-19, međunarodne migracije, tržište rada, žene, Srbija

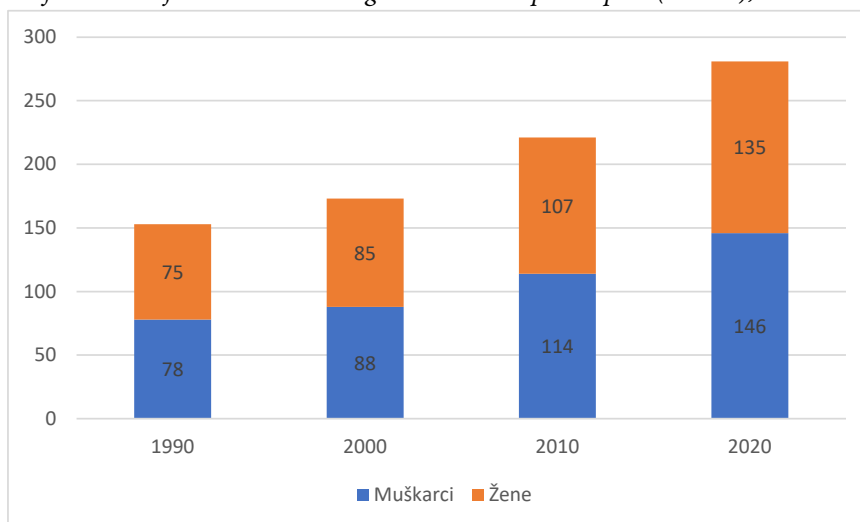
Abstract: The rise in the volume of international migration at the global level has resulted in increased participation of migrants in the labour market of the receiving countries, imposing needs for targeted integration policies and measures. A significant proportion of international migrants around the world are women. Relying on statistical data and relevant literature, the paper analyzes and critically discusses the position of migrant women in the labour market of destination countries, pointing out limitations and problems they face with. In this regard, the paper aims to contribute to a better understanding of the international migration of women, with special emphasis on determining the consequences of the COVID-19 pandemic on the position of women born abroad in the Serbian labour market, but also female migrants from Serbia. While discussing gender differences in the position of international migrants on the labour market, the dual vulnerability of female migrants was pointed out as well as the likely impact of the COVID-19 pandemic on the deepening of gender inequalities. The need to formulate policies and measures sensitive to the vulnerability of a social group of women with migrant backgrounds had been emphasized.

Keywords: COVID-19 pandemic, international migration, labour market, women, Serbia

UVOD

U svetu ima oko 280 miliona međunarodnih migranata, od čega 135 miliona migrantkinja (Grafikon 1). Udeo žena u ukupnom broju međunarodnih migranata na globalnom nivou dostigao je maksimum u drugoj polovini devedesetih godina prošlog veka (49,4%), da bi se u poslednjih deset godina blago smanjio sa 48,3% na 48,1% u 2020. godini. Imigrantkinje su kontinuirano u proseku nešto starije od imigranata, sa prosečnom starošću od 39,8 godina sredinom 2020. godine, u odnosu na 38,6 godina za migrante muškog pola. Skoro polovina (44,3%) međunarodnih migrantkinja u svetu je u starosnoj dobi od 20 do 44 godina (UN DESA, 2020), dakle radno sposobno stanovništvo.

Grafikon 1. Broj međunarodnih migranata u svetu prema polu (milioni), 2020.

Izvor: UN DESA, 2020.

Ukoliko se posmatra udeo žena u populaciji međunarodnih migranata po regionima prijema najveći udeo zapaža se u migrantskoj populaciji razvijenijih regiona sveta, kao što su Evropa i Severna Amerika, dok je ovaj udeo najmanji u Africi i Aziji (Tabela 1). Razlike u udelu muškaraca i žena u ukupnom broju međunarodnih migranata su još izraženije na nivou pojedinačnih država.

Ova polna diferenciranost strukture međunarodnih migracionih tokova oblikuje se pod uticajem već formiranih migracionih mreža između zemalja porekla i zemalja prijema i potreba na tržištu rada zemalja prijema. Otuda, neki regioni i države imaju dugu tradiciju emigracije muške ili ženske

radne snage, dok drugi imaju izraženu potrebu za muškom odnosno ženskom radnom snagom (Lukić, 2020a). Najveći udeo žena u strukturi emigracionih tokova zapaža se kod zemalja Azije i Latinske Amerike, dok Sjedinjene Američke Države (SAD), Kanada i Australija imaju visok udeo žena u imigracionim tokovima. To se delimično može objasniti razlozima useljenja, gde primera radi porodična migracija čini veliki deo migracije u SAD (OECD, 2016).

Tabela 1. Polna struktura međunarodnih migranata prema regionu prijema (%), 2020.

Region	Muškarci	Žene
Afrika	52,9	47,1
Azija	58,2	41,8
Evropa	48,4	51,6
Latinska Amerika i Karibi	50,5	49,5
Severna Amerika	48,2	51,8
Okeanija	49,5	50,5

Izvor: UN DESA, 2020.

Kako ističe Lukić (Lukić, 2020a) sve veće učešće žena u obrazovnom procesu i na tržištu rada odrazilo se na promene migracionih obrazaca žena, u smislu da one sve više putuju samostalno, ali i da samostalno donose odluku o migraciji. To je doprinelo izraženijoj vidljivosti posebnosti migracionog iskustva žena, i njihove uloge u migracionom procesu. Autorka naglašava da složena interakcija između rodnih odnosa i migracije upućuje na potrebu za rodnom perspektivom, koja omogućava bolje sagledavanje i razumevanje sprege društvenog okvira migracija i dinamike različitih migracionih procesa.

MEĐUNARODNE MIGRANTKINJE I TRŽIŠTE RADA

Najveći broj međunarodnih migranata u svetu čine radni migranti¹. Prema podacima Međunarodne organizacije rada (ILO, 2018) vidan je manji udeo žena (41,6%) u svetskoj populaciji međunarodnih migranata ukoliko se posmatraju samo radni migranti, a ne celokupna populacija međunarodnih migranata. To potvrđuje već pomenuto veće učešće žena nego muškaraca u porodičnoj migraciji, odnosno migraciji iz porodičnih razloga. Nadalje, za žene čiji je osnov za imigraciju porodična migracija mogu postojati ograničenja za učešće na tržištu rada zemlje prijema,

¹ Prema definiciji Međunarodne organizacije rada to su međunarodni migranti koji su trenutno zaposleni ili nezaposleni i traže zaposlenje u svojoj sadašnjoj državi prebivališta.

odnosno odobravanje uključanja na tržište rada nakon određenog vremenskog perioda. Zapaženo je da je to naročito destimulativno za supruge stručnjaka koje su i same kvalifikovane (IOM, 2014). Prema Lukić (2020a) posmatrano iz ugla imigracionog i zakonskog statusa, koji predstavljaju okvir za integraciju imigranata u društvo, naročito je osetljiv položaj neregularnih migranata, u smislu mogućnosti i uslova zaposlenja. To ih izlaže različitim oblicima iskorištavanja, pri čemu su žene više izložene riziku od višestruke eksploatacije (i radne i seksualne). Međutim, razmatrajući neredak prekarni društveni položaj migranata koji karakteriše ranjivost i nesigurnost, egzistencijalna ugroženost i neizvesnost Marković (2018) ističe da legalni boravak u zemlji prijema sam po sebi ne isključuje njihovu izloženost iskorištavanju.

Međunarodna poređenja zasnovana na Anketi o radnoj snazi (ARS) pokazala su da su u gotovo svim imigracionim zemljama imigranti u manjoj meri zaposleni u poređenju sa populacijom rođenom u zemlji. Stopa nezaposlenosti lica rođenih u inostranstvu u zemljama EU bila je u proseku 5,8 procentnih poena viša od one rođenih u zemlji prijema (2012-2013), odnosno 4,3% (2017) (OECD / EU 2015; 2018). S nižim stopama nezaposlenosti suočavaju se ne samo niskokvalifikovani, već i visokokvalifikovani i obrazovani imigranti (OECD/European Union 2018; Ek & Skedinger 2019). U poređenju s ovim nalazima za prosek EU, rođeni u inostranstvu su u boljem položaju na tržištu rada Srbije. Naime, prema Lukić i Predojević-Despić (2020) rođeni van Srbije imali su u periodu 2014-2018 stopu nezaposlenosti nižu za 1,3 procentna poena u odnosu na one rođene u zemlji, a prilagođavanje tržištu rada se delom može pripisati specifičnostima njihovog geografskog porekla² ali i dužinom boravka u Srbiji. I drugi autori kao što su Peraći i Depalo (Peracchi & Depalo, 2006) i Lukić (2016) ističu značaj vremena provedenog u zemlji prijema za uspešnu integraciju imigranata na tržište rada. Takođe, s dužinom boravka u zemlji prijema najčešće je povezana vrsta ugovora zaposlenog, jer novopridošli imigranti češće rade po osnovu privremenih ugovora (OECD/EU 2018).

Porast broja međunarodnih migranata u periodu 1990-2020 (sa 152 miliona na 280 miliona), ali i blagi porast njihovog udela u ukupnoj svetskoj populaciji (sa 2,9% na 3,6%) (UN DESA, 2020), nametnuo je potrebu za intenzivnijim razvojem politika i mera njihove integracije. Društveni i politički izazovi imigracije čine integraciju imigranata veoma važnim domenom u okviru državnih politika, a u novije vreme sve je više u fokusu usklađivanje upravljanja migracijama i integracijom imigranata na

---

² U periodu 2014-2018 lica rođena u inostranstvu činila su prosečno oko 10% radnosposobnog stanovništva Srbije. Od toga su čak 99% činila lica rođena u bivšim jugoslovenskim republikama tj. oni kojima poznavanje jezika ne predstavlja barijeru na tržištu rada, dok je veoma mali broj rođen u drugim državama.

lokalnom nivou sa višim nivoima upravljanja. Takođe, ističe se značaj rodne perspektive proučavanja migracija, kao polazišta i osnove za definisanje rodno osetljivih migracionih i relevantnih javnih politika i mera (Lukić, 2020a).

Rod je važna odrednica ekonomske integracije imigranata, a za imigrantkinje postoji veća verovatnoća u poređenju s muškarcima da se suoče s lošijim ishodima na tržištu rada (OECD/ European Union 2015; Peracchi & Depalo 2006). Razlike u stopama nezaposlenosti imigranata prema polu nadograđuju se na često već postojeći rodni jaz u zaposlenosti u zemljama/regionima prijema. One potiču od različitih strukturnih pozicija muškaraca i žena u društvu i u ekonomiji, odnosno zavise od kulturoloških faktora i stopa ekonomske aktivnosti žena u zemljama porekla imigranata (Barslund et al. 2017).

S obzirom da na rodne razlike na tržištu rada može da se odrazi veći udeo žena koje učestvuju u migraciji iz porodičnih razloga, stopa nezaposlenosti prema polu, koja pokazuje udeo lica koja ne rade u radnoj snazi ali koja aktivno traže zaposlenje, daje jasniju sliku o tome. Analiza podataka, zasnovanih na Anketi o radnoj snazi, o stopama nezaposlenosti stanovništva u zemljama članicama Evropske unije i zemljama članicama OECD pokazuje da je nezaposlenost lica rođenih u inostranstvu viša u odnosu na rođene u zemlji, premda sa tendencijom smanjivanja ovih razlika. Međutim, rodne razlike³ u pogledu nezaposlenosti 2012-2103 i 2017 su generalno manje (0,3 do 1,0 za EU) od razlika koje se uočavaju po osnovu migracionog obeležja⁴ (5,9 do 4,0 za EU). Najveća razlika, na nivou EU, zapaža se između stopa nezaposlenosti muškaraca rođenih u zemlji i žena rođenih u inostranstvu 2017. godine, ukazujući na dvostruki jaz koji pogađa imigrantkinje, kao migrante i kao žene. Takođe, primetna je tendencija porasta rodni razlika u pogledu nezaposlenosti tokom vremena (Tabela 2).

Prema Lukić i Predojević Despić (2020), u periodu 2014-2018 u Srbiji, rodne razlike u prosečnim stopama nezaposlenosti su bile izraženije među populacijom lica rođenih u inostranstvu nego među stanovništvom rođenim u zemlji. Takođe, isti autori putem pokazatelja dugoročne nezaposlenosti ukazuju na nepovoljniji položaj žena rođenih u inostranstvu u odnosu na muškarce rođene u inostranstvu, s obzirom da žene čine više od polovine nezaposlenog stanovništva rođenog u inostranstvu koje posao traži duže od tri godine, što nije slučaj sa stanovništvom rođenim u Srbiji, gde u ovoj kategoriji nezaposlenih prevladavaju muškarci.

---

³ Razlike između stopa nezaposlenosti muškaraca i žena rođenih u inostranstvu.

⁴ Razlike između stopa nezaposlenosti žena rođenih u zemlji i žena rođenih u inostranstvu.

Tabela 2. Stopa nezaposlenosti lica rođenih u inostranstvu (15-64 godina), 2012-2013, 2017.

	2012-2013		2017	
	EU 28	OECD 31	EU 28	OECD 31
Muškarci				
Stopa nezaposlenosti	15,7	10,7	11,0	7,0
Razlika (+/-) u odnosu na lica rođena u zemlji	+5,6	+2,1	+4,0	+1,0
Žene				
Stopa nezaposlenosti	16,0	11,6	12,0	9,0
Razlika (+/-) u odnosu na lica rođena u zemlji	+5,9	+3,1	+4,0	+3,0
Ukupno				
Stopa nezaposlenosti	15,9	11,1	12,0	8,0
Razlika (+/-) u odnosu na lica rođena u zemlji	+5,8	+2,6	+5,0	+2,0

Izvor: OECD/EU 2015; 2018.

U zemljama Evropske unije (EU) rad po osnovu ugovora s nepunim radnim vremenom⁵ zastupljeniji je među imigrantkinjama (40%), nego među domicilnim ženama (30%), i to naročito (44%) ukoliko je reč o doseljenicama sa prostora van EU. Zatim, u Južnoj Evropi preko 30% imigrantkinja angažovano je u niskokvalifikovanim zanimanjima. Na rodni i migracioni jaz na tržištu rada Evropske unije ukazuju i podaci o 36% imigrantkinja prema 31% imigranata koji obavljaju poslove za koje su prekvalifikovani, u odnosu na 22% i 20% za domicilne žene i muškarce (OECD/ European Union 2018). Osim podataka, i literatura o položaju imigranata na tržištu rada ukazuje na obavljanje poslova ispod njihovih kvalifikacija, zaposlenja u neformalnom sektoru, s malim i neizvesnim prihodima, privremenim ugovorima i neregulisanim radnim odnosima, pri čemu su imigrantkinje dvostruko ugrožene (Liapi & Vouyioukas, 2016; Lutz, 2010; Marković, 2018).

Primetna je koncentracija imigranata u određenim sektorima tržišta rada, kao što je poljoprivreda, industrija, uslužni sektor (naročito usluge smeštaja i ishrane), informacione tehnologije ili pomoć u kući. Dalje, rodne razlike u položaju imigranata na tržištu rada potiču i od razlika u sektorima koji preovlađujuće angažuju muškarce, odnosno žene. Prema podacima Međunarodne organizacije rada iz 2013. godine, imigranti muškog pola u poređenju sa ženama su više zaposleni u industriji, a manje u uslužnom sektoru, dok su od 11,5 miliona radnih migranata zaposlenih kao pomoć u kući, čak 8,5 miliona činile žene (ILO, 2015).

⁵ Kraće od 30 sati nedeljno.

Rođeni u inostranstvu u poređenju s domicilnim stanovništvom čine znatno veći udeo u okviru zaposlenih u takozvanim 'jednostavnim' zanimanjima i češće se bave poslovima koji nose zdravstvene rizike (OECD/ European Union 2015, 2018). To potvrđuju i nalazi Lukić i Predojević-Despić (2020) na primeru ženske populacije Srbije, prema kojima je u periodu 2014-2018 manji udeo žena rođenih u Srbiji bio zaposlen u jednostavnim zanimanjima (8,5%), u poređenju sa ženama rođenim u inostranstvu (13,4%). Autorke ukazuju i na postojanje rodnih razlika u zanimanjima imigranata, gde se žene rođene u inostranstvu najčešće bave trgovinom i uslugama (21,3%), rade kao stručnjaci i umetnici (18,1%) i u jednostavnim zanimanjima (13,4%), dok se muškarci rođeni u inostranstvu najčešće bave zanatima i srodnim poslovima (19,1%), rade kao operateri mašina (13,9%) i u uslužnim zanimanjima (13,9%).

Kad je u pitanju položaj imigrantkinja na tržištu rada, pored stopa nezaposlenosti i kvaliteta poslova nužno je razmatranje rodnog jaza u zaradama. Izveštaj Međunarodne organizacije rada - MOR (Amo-Agyei, 2020) pruža detaljnu analizu razlike u zaradama imigranata širom sveta uključujući njegovu rodnu dimenziju, koristeći podatke iz 49 zemalja i obuhvatajući skoro polovinu (49,4%) svih međunarodnih migranata i 33,8% radnika migranata širom sveta. Nalazi pokazuju da, u najvećem broju zemalja obuhvaćenih analizom, imigrantkinje zarađuju⁶ manje od imigranata, manje od domicilnih žena, i znatno manje od domicilnih muškaraca. Na tržištu rada grupe zemalja s visokim prihodima, koje je već prilično nepovoljno za imigrante, zaposlene imigrantkinje se suočavaju sa dvostrukom jazom u zaradama, kao migranti i kao žene. U ovim zemljama prosečne razlike u zaradama između domicilnih muškaraca i imigrantkinja se procenjuju na 20,9%, što je mnogo više od ukupne rodne razlike u zaradama (16,2%). Razlike su još izraženije ukoliko se posmatraju određena zanimanja u kojima su znatnije zastupljene imigrantkinje. Primera radi, negovatelji (od kojih su većina žene) se suočavaju sa dvostrukim jazom u zaradama. Tako je razlika u zaradama između negovatelja imigranata i domicilnih negovatelja 19,6%, što je više u poređenju sa ukupnim jazom u platama imigranata od 12,6% (Amo-Agyei, 2020).

Na suočavanje sa dvostrukom diskriminacijom, kao žene i kao migranti, odnosno na rodne razlike u položaju imigranata na tržištu rada zemalja prijema ukazuju i nalazi kvalitativnih istraživanja sprovedenih među visokoobrazovanim emigrantima iz Srbije. U SAD i Kanadi, zabeležene su rodne razlike u stavovima ispitanika koji pokazuju stepen integrisanosti na tržištu rada, uslove za rad i mogućnosti za napredovanje i visinu plate (Despić, 2015). U procesu prilagođavanja novoj sredini, prihvatanje poslova

---

⁶ Ukoliko se posmatra prosečna zarada po satu

neadekvatnih za stručnu spremu, nižih zvanja, promene oblasti profesure i naučnog rada samo su neki od izazova sa kojima su se susrele akademski obrazovane žene iz Srbije u dijaspori (Sedlarević, 2016).

Položaj imigrantkinja na tržištu rada zemalja prijema u svetlu COVID-19 pandemije

Dešavanja na globalnom tržištu rada, usled COVID-19 pandemije i sledstveno tome državnih mera prevencije naročito su pogodila različite ranjive grupe, među kojima je doseljeno stanovništvo. Uticaj socio-ekonomskih posledica pandemije na radnike je nejednak, te je moguće da su ranjive kategorije zaposlenih kao što su imigrantkinje, kao osetljivije, više pogođene ovim posledicama.

Prema prvim podacima zasnovanim na Anketi o radnoj snazi u periodu između drugih kvartala 2019. i 2020. godine u većini zemalja članica OECD zabeležen je porast stope nezaposlenosti i domicilnog i imigrantskog stanovništva, ali sa znatno većim porastom stope nezaposlenosti imigranata. Međutim, prema dodatno obrađenim podacima Ankete o radnoj snazi, u Srbiji se u periodu 2019-2020 uočava blago smanjenje⁷ stope nezaposlenosti, i za rođene u zemlji i za rođene u inostranstvu. Posmatrano prema polu, ovo smanjenje je bilo izraženije kod ženske populacije, kako domicilne, tako i rođene u inostranstvu. Takođe je vredno zapažanja da ukoliko se rođeni u inostranstvu posmatraju grupisano na rođene u državama bivše Jugoslavije i rođene u drugim državama, podaci o stopi nezaposlenosti žena pokazuju da je stopa nezaposlenosti žena rođenih u drugim državama dvostruko veća od stope nezaposlenosti žena rođenih u državama bivše Jugoslavije. Ipak, odnosi su isti i kad je reč o opštoj stopi nezaposlenosti pomenutih grupa rođenih u inostranstvu.

Malobrojni nalazi o uticaju COVID-19 pandemije na položaj imigranata na tržištu zemalja OECD u odnosu na njihovo obrazovanje ukazuju na veće posledice po lica s nižim stepenom obrazovanja (OECD, 2020a), što će pogoditi brojne imigrantkinje. To proističe iz činjenice da su imigrantkinje u 28 zemalja članica EU zaposlene pretežno u sektorima gde preovlađuju poslovi za koje je potreban niži ili srednji stepen obrazovanja (OECD, 2020b). Negativan uticaj COVID-19 pandemije i mera za njeno sprečavanje na ishode na tržištu rada i socioekonomski položaj imigrantkinja još više naglašavaju podaci OECD (2020b) prema kojima su one u odnosu na domicilne žene snažno prekomerno zastupljene u sektorima koji su najviše pogođeni privremenim zatvaranjima ili skraćivanjima radnog vremena, i gde je otežano održavanje fizičke distance a time i veći rizik od infekcije. To su sektori usluga, trgovine, smeštaja i ishrane, te pomoć u kući. U nekim od

---

⁷ Za 1,5 do 2 procentna poena.

ovih sektora uticaj pandemije osetio se odmah, te je brzo došlo do otpuštanja radnika i smanjivanja plata zaposlenih, a u drugim sektorima su se ove posledice osetile kasnije praćene gubicima u broju radnih sati i zarada. U mnogim zemljama značajan deo zdravstvenih radnika i pomoćnog osoblja u zdravstvu takođe čine upravo imigrantkinje (Sykes et al. 2014), koje prekomernim radom u uslovima stalne izloženosti virusu daju svoj doprinos suzbijanju pandemije.

Posebno osetljivim na tržištu rada i u riziku od gubitka zaposlenja imigrantkinje čini već pomenuta visoka zastupljenost privremenih ugovora o radu kod ove populacije. Otuda su imigrantkinje izloženije prekidu ili neproduženju ugovora o radu, što je često povezano s mogućnošću ostanka u zemlji prijema. Vrsta ugovora u neposrednoj je vezi sa socijalnim i zdravstvenim osiguranjem i njegovim obuhvatom, koje se pokazalo izrazito važno u doba COVID-19 pandemije. Gubitak zaposlenja značio je i gubitak zdravstvenog osiguranja za pojedine privremene i cirkularne migrantkinje iz Srbije u inostranstvu, što je uticalo na njihovu odluku o povratku u Srbiju (Lukić et al. 2021). Takođe, imigrantkinje su često neformalno zaposlene kao pomažući članovi domaćinstva i sa nestabilnim uslovima zaposlenja. Neregulisan rad imigrantkinja u oblasti sive ekonomije rada u domaćinstvu ima za posledicu nedostupnost zdravstvenih usluga, ali i nemogućnost korišćenja bolovanja ili primanja naknade za nezaposlenost. Radne imigrantkinje koje se razbole od virusa ili moraju biti u karantinu u tom slučaju ostaju bez prihoda određeni vremenski period. Nalazi studije (Farvaque, 2015) o pomažućim članovima domaćinstava i njihovom položaju u šest zemalja Evrope potvrđuju da većinu pomažućih članova u domaćinstvu čine žene imigranti. Prema istoj studiji samo jedna trećina domaćinstava u Nemačkoj prijavljuje radnike zaposlene kao pomoć u domaćinstvu. Neformalan ugovor sa poslodavcem u ovoj sferi stavlja imigrantkinje u položaj zavisnosti od poslodavca, koji je izraženiji u uslovima COVID-19 pandemije i otežane promene radnog mesta i odlaska u drugo domaćinstvo. Nepostojanje formalnog ugovora između poslodavca i žena zaposlenih u oblasti ekonomije rada u kući, kojim bi bili regulisani osnovni elementi radnog odnosa, izlaže zaposlene riziku od neisplaćenih zarada, nestandardnog rada i neočekivanog prekida radnog angažmana. Poslodavci mogu da koriste ovu mogućnost da daju otkaz pomoćnim radnicama u domaćinstvu, iz straha od virusa. Nalazi kvalitativnog istraživanja Lukić et al. (2021) to upravo potvrđuju, u slučaju radnih migrantkinja iz Srbije.

Naročito pogođeni direktnim i indirektnim socioekonomskim posledicama COVID-19 pandemije su imigranti i imigrantkinje sa neregularnim zakonskim statusom boravka i sezonski radni migranti kojima je istekla viza. Naime, imigrantima oba pola sa neregularnim zakonskim statusom boravka mogu biti nedostupne zdravstvene usluge zbog straha od

repatrijacije, dok je onima kojima je istekla viza zatvaranje granica otežalo povratak u zemlje porekla, suočavajući ih sa produženim ostankom u stranoj zemlji u uslovima specifične socioekonomske situacije i sa ograničenim finansijskim sredstvima. Izloženost privremenih migrantkinja, migrantkinja sa neregularnim pravnim statusom boravka kao i onih zaposlenih u sektoru nege i domaćinstvima neodrživoj mobilnosti, otkazu i profesionalnom riziku u kontekstu COVID-19 pandemije ističe i Marcu (2021), na primeru Rumunki u Španiji.

Usled ekonomske krize i gubitka zaposlenja migranata nakon izbijanja COVID-19 pandemije, Svetska banka ukazuje na intenzivno smanjenje obima doznaka na globalnom nivou (World Bank, 2020). Kad su u pitanju doznake Lukić (2020a) naglašava značaj prepoznavanja postojećih rodni razlika u pogledu novčanih doznaka koje međunarodni migranti šalju u zemlju, ali i načina njihovog korišćenja od strane muških, odnosno ženskih članova domaćinstva. Istraživanja pokazuju da žene u zemlje porekla šalju veći deo svoje zarade i u dužem vremenskom periodu (UNDP, 2009; OSCE, 2009). Otuda će predviđeno smanjenje doznaka uzrokovano smanjenjem mogućnosti imigrantkinja za slanje novca, usled COVID-19 pandemije i njenih ekonomskih posledica, uticati i na članove porodice emigrantkinja u zemljama porekla, kao i na ekonomije zemalja njihovog porekla. To će naročito biti izraženo u regionima s dugom tradicijom emigracije ženske radne snage odakle usled delovanja migracionih mreža potiče veliki broj emigrantkinja, kao što je prema Piper (2008) Jugoistočna Azija, gde žene čine više od dve trećine radnih emigranata. Gubitak zaposlenja i neodrživa mobilnost usled socio-ekonomskih posledica COVID-19 pandemije negativno se odražava na priliv doznaka od strane privremenih i cirkularnih migrantkinja iz Srbije i Severne Makedonije (Lukić et al. 2021).

Uvidi u moguće posledice COVID-19 pandemije po položaj imigrantkinja na tržištu rada zemalja prijema otvaraju pitanje potrebe za zaštitom i unapređenjem položaja radnica imigrantkinja. Potreba za promovisanjem rodne ravnopravnosti i unapređenjem zaštite i položaja zaposlenih imigrantkinja prepoznata je u okviru ciljeva održivog razvoja Agende 2030. Prema Lukić (2020b) potciljevi održivog razvoja 8.5 i 8.8 neposredno su relevantni sa stanovišta migracija i u funkciji su sprečavanja rodno zasnovane diskriminacije u oblasti rada i zapošljavanja. Naglasak je na promociji dostojanstvenog rada i zaštiti radničkih prava, uključujući zaposlene migrante, a posebno migrantkinje i one koji obavljaju nestandardne i nesigurne poslove. Na ugroženost i iskorištavanje radnica zaposlenih u domaćinstvima po osnovu neformalnih ugovora, sa naglaskom na posebnu ranjivost imigrantkinja ukazuje Međunarodna organizacija rada, koja promovise socijalnu pravdu i međunarodna ljudska i radna prava. Ova organizacija je pre deset godina usvojila Konvenciju 189 o dostojanstvenom

radu radnika u domaćinstvima, kako bi bili zaštićeni od diskriminacije i kako bi se unapredili uslovi njihovog rada (ILO, 2013). Međutim, konvenciju je ratifikovao relativno mali broj zemalja, od čega je desetak evropskih.

Prema analizi OECD (2020b) prilikom kreiranja politike integracije u mnogim zemljama sve se više uzima u obzir heterogenost imigranata, te se formulišu i specifične mere za imigrantkinje. Među njima su i mere podrške održivoj integraciji imigrantkinja na tržištu rada. Da bi se umanjile negativne posledice krize prouzrokovane COVID-19 pandemijom na radnike, u raznim zemljama sprovedene su kratkoročne državne mere pomoći građanima. S tim u vezi, potrebno je formulisanje ciljanih mera podrške ali i zaštite usmerenih ka osetljivim grupama stanovništva, među kojima su imigrantkinje. Posledice COVID-19 pandemije pokazale su da je u slučaju Srbije naročito potrebno unapređenje programa i upravljanja privremenim i cirkularnim migracijama (Lukić et al. 2021). U tom smislu, rodno osetljive državne mere kao odgovor na COVID-19 pandemiju morale bi da obuhvate različite kategorije migrantkinja i uvažavaju njihovu specifičnost, s obzirom na navedena ograničenja i probleme sa kojima se najčešće suočavaju na tržištu rada.

ZAKLJUČAK

Usled COVID-19 pandemije može se očekivati smanjenje obima međunarodnih migracija na globalnom nivou, kako zbog mera i restrikcija koja ograničavaju putovanja i spajanje porodica, tako i zbog manje potražnje za stranom radnom snagom u novim društvenim okolnostima. Podaci o položaju imigrantkinja na tržištu rada zemalja prijema ukazuju na moguće dodatno pogoršanje njihovog položaja na oslabljenom tržištu rada, te produblјivanje rodniх nejednakosti na tržištu rada usled sociokonomskih posledica COVID-19 pandemije. Najveći broj migrantkinja biće pogođen uticajem COVID-19 pandemije i merama za njeno sprečavanje na tržištima rada Evrope i Severne Amerike. Posebno će biti pogođene nižeobrazovane migrantkinje, migrantkinje zaposlene u ekonomskim sektorima najviše pogođenim posledicama pandemije, kao i migrantkinje koje su doseljene u zemlje prijema u skorije vreme i imaju ugovor o obavljanju privremenih ili povremenih poslova, odnosno one doseljenice koje nisu bile zaposlene pre izbivanja pandemije, dok situacija na tržištu rada nije otežana socioekonomskim posledicama COVID-19 pandemije. To znači da treba očekivati usporavanje procesa ekonomske integracije imigrantkinja, a posledično i usporavanje procesa integracije u drugim domenima značajnim za njihovu integraciju u novu sredinu.

S obzirom na specifičnosti geografskog porekla većine stanovnica Srbije rođenih van Srbije, očigledno je da, prema prvim rezultatima statističkih

podataka, posledice COVID-19 pandemije po njih na tržištu rada Srbije nisu izražene. Međutim, čini se da su se migrantkinje iz Srbije u vreme pandemije suočavale sa značajnim teškoćama u inostranstvu. Posledice COVID-19 pandemije dodatno su naglasile potrebu za prevencijom diskriminacije, zaštitom i unapređenjem položaja radnica migrantkinja širom sveta, odnosno kreiranjem politika i mera osetljivih na ranjivost društvene grupe žena sa migracionim poreklom. Otuda su, svakako, poželjna dalja istraživanja na ovu temu, kako bi se položaj migrantkinja iz Srbije na tržištu rada zemalja prijema, ali i položaj žena rođenih u inostranstvu na tržištu rada Srbije osvetlio iz različitih perspektiva u novim društvenim okolnostima, obezbeđujući potpuniju osnovu za javne politike kao odgovor na COVID-19 pandemiju.

Rad je napisan u okviru Programa istraživanja Instituta društvenih nauka za 2021. godinu, koji podržava Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije.

LITERATURA I IZVORI

- Amo-Agyei, S. ILO (2020). *The migrant pay gap: Understanding wage differences between migrants and nationals*. Geneva: ILO https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---protrav/---migrant/documents/publication/wcms_763803.pdf
- Barslund, M., Di Bartolomeo, A. & Ludolph, L. (2017). Gender Inequality and Integration of Non-EU Migrants in the EU. *CEPS Policy Insights*, No 2017/06.
- Despić, J. (2015). *Migracije visokoobrazovanih lica iz Srbije od 1991. godine u Kanadu i Sjedinjene Američke Države*. Doktorska disertacija. Univerzitet u Beogradu. Beograd: Ekonomski fakultet.
- Ek, S. & Skedinger, P. (2019). Wage Policies and the Integration of Immigrants. In Calmfors, L. & Sánchez Gassen, N. (Eds.), *Integrating Immigrants into the Nordic Labour Markets* (pp. 186-209). <https://norden.diva-portal.org/smash/get/diva2:1317928/FULLTEXT01.pdf>
- Farvaque, N. (2015). *Thematic review on personal and household services*. European Commission, Directorate DG Employment, Social Affairs and Inclusion <https://www.epsu.org/sites/default/files/article/files/EC-DG-EMPL-TR-PHS-Final-Synthesis-Report-07-15-EN.pdf>
- International Labor Organization. (2013). *Domestic workers across the world: Global and regional statistics and the extent of legal protection, 2013*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/---publ/documents/publication/wcms_173363.pdf
- International Labour Organization - ILO (2015). *ILO Global estimates on migrant workers. Results and methodology, Special focus on migrant domestic workers*. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/publication/wcms_436343.pdf

- International Labour Organization - ILO (2018). *ILO Global estimates on international migrant workers*. Geneva: International Labour Organization.
- International Organization for Migration (IOM) and Organization for Economic Co-operation and Development (OECD) (2014). *Harnessing Knowledge on the Migration of Highly Skilled Women*. Geneva: IOM. https://publications.iom.int/system/files/pdf/iom_oecd_gender.pdf
- Liapi, M. & Vouyioukas, A. (2016). Policy gaps in integration and reskilling strategies of migrant women. *Social Cohesion and Development*, 4(2), 159-171. DOI: <https://doi.org/10.12681/scad.8913>
- Lukić, V. (2016). Integracija prisilnih migranata iz bivših republika SFRJ na tržište rada u Srbiji. *Demografija*, 13, 83-94.
- Lukić, V. (2020a). Rodni aspekt migracija. U V. S. Kostić, S. Đukić Dejanović i M. Rašević (Ur.), *Srbija: Rod, Politike, Stanovništvo* (str. 142-169). Beograd: Srpska akademija nauka i umetnosti i Institut društvenih nauka.
- Lukić, V. (2020b). Izazovi migracija iz ugla ciljeva održivog razvoja. U P. Petrović i S. Stojković-Zlatanović (Ur.), *Izazovi održivog razvoja u Srbiji i Evropskoj uniji* (str. 84-99). Edicija Zbornici. Beograd: Institut društvenih nauka, Centar za ekonomska istraživanja.
- Lukić, V. & Predojević-Despić, J. (2020). The Labour Market Position of Immigrants in Serbia: Status and the Possibilities for Research. *Stanovništvo*, 58(2): 77-101. DOI:10.2298/STNV2002077L
- Lukić, V., Predojević-Despić J., Janeska V. & Lozanoska A. (2021). How is COVID-19 reshaping temporary and circular labour migration: Serbia and North Macedonia perspectives. *Forum geographic*, 20(1): 55-65. 10.5775/fg.2021.051.i
- Lutz, H. (2010). Gender in the Migratory Process, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(10), 1647-1663. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2010.489373>
- Marcu, S. (2021). Towards Sustainable Mobility? The Influence of the COVID-19 Pandemic on Romanian Mobile Citizens in Spain. *Sustainability*, 13, 4023. <https://doi.org/10.3390/su13074023>
- Marković, A. (2018). Prekarnost i migranti: Prolazni izazov ili pretnja za sigurnost i stabilnost neoliberalizma. U Z. Lutovac i S. Mrđa (Ur.), *Savremene migracije i društveni razvoj: Interdisciplinarna perspektiva* (215-227). Beograd: Institut društvenih nauka, Srpsko sociološko društvo, Univerzitet u Beogradu – Filozofski fakultet.
- OECD/European Union (2015). *Indicators of Immigrant Integration 2015: Settling In*. Paris: OECD Publishing.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD) (2016). *International migration outlook 2016*. Paris: OECD Publishing. <http://www.npdata.be/Dok/OESO/Migratierapporten/Migration-2016-8116101e.pdf>
- OECD (2020a). *What-is-the-impact-of-the-covid-19-pandemic-on-immigrants-and-their-children?* <https://www.oecd.org/coronavirus/policy-responses/what-is-the-impact-of-the-covid-19-pandemic-on-immigrants-and-their-children-e7cbb7de/>

- OECD (2020b). *International Migration Outlook 2020*. https://www.keepeek.com/Digital-Asset-Management/oecd/social-issues-migration-health/international-migration-outlook-2020_ec98f531-en#page1
- OECD/European Union (2018). *Settling In 2018: Indicators of Immigrant Integration*. Paris/European Union, Brussels: OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/9789264307216-en>
- OSCE (2009). *Guide on Gender-Sensitive Labour Migration Policies*. Vienna: Organization for Security and Co-operation in Europe. <https://www.osce.org/secretariat/37228?download=true>
- Peracchi, F. & Depalo, D. (2006). *Labor Market Outcomes of Natives and Immigrants: Evidence from the ECHP*. (SP discussion paper; no. 0615 Washington, DC: World Bank). <http://documents.worldbank.org/curated/en/215131468340241162/Labor-market-outcomes-of-natives-and-immigrants-evidence-from-the-ECHP>
- Piper, N. (2008). Feminisation of migration and the social dimensions of development: the Asian case. *Third World Quarterly*, 29(7), 1287–1303.
- Sedlarević, M. (2016). *Diskursi o rodu, identitetu i profesiji: životne priče žena iz Srbije u akademskoj dijaspori*. Doktorska disertacija. Univerzitet u Novom Sadu, Asocijacija centara za interdisciplinarne i multidisciplinarne studije i istraživanja – ACIMSI centar za rodne studije.
- Sykes, W., Groom, C., Desai, P. & Kelly, J. (2014). *Coming clean: the experience of cleaning operatives*. Manchester: Equality and Human Rights Commission. <https://www.equalityhumanrights.com/sites/default/files/research-report-95-coming-clean-the-experience-of-cleaning-operatives.pdf>
- United Nations Development Program, Human Development Report (2009). *Overcoming Barriers: Human Mobility and Development*. New York: UNDP Palgrave Macmillan). http://hdr.undp.org/sites/default/files/reports/269/hdr_2009_en_complete.pdf
- United Nations Population Division Department of Economic and Social Affairs, Population Division (2020). *International Migrant Stock 2020* <https://www.un.org/development/desa/pd/content/international-migrant-stock>
- World Bank. (2020). *World Bank Predicts Sharpest Decline of Remittances in Recent History*. World Bank: Press Release, April 22. <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/04/22world-bank-predicts-sharpest-decline-of-remittances-in-recent-history>.

INTERNATIONAL FEMALE MIGRANTS IN THE LABOUR MARKET, WITH REGARD TO COVID – 19 PANDEMIC

Vesna LUKIĆ

SUMMARY

Women make up a significant proportion of international migrants around the world. This gender differentiation of the structure of international migration flows is shaped by the already formed migration networks between countries of origin and countries of destination and the needs of the labour market of the countries of destination. Relying on statistical data and relevant literature, the paper analyzes and critically discusses the position of migrant women in the labour market of destination countries. The position of female emigrants from Serbia on the labour market of the host countries in the context of the COVID-19 pandemic, but also the position of women born abroad on the labour market of Serbia has been particularly observed and discussed.

According to qualitative research findings, it seems that migrant women from Serbia faced significant difficulties abroad during the pandemic regarding job loss, financial hardship, and loss of health insurance. Nevertheless, according to the 2020 Labour Force Survey data, the consequences of the COVID-19 pandemic on female migrants on the Serbian labour market are not pronounced. Their unemployment rate is even falling in the 2019-2020 period. This means that there was no slowdown in the process of the economic integration of those women. No deterioration is probably due to the specificity of the geographical origin (countries of the former Yugoslavia) of most women born outside Serbia. But, it is indicative that the unemployment rate of women born in the countries of the former Yugoslavia is twice lower than the unemployment rate of women born in other countries in 2019 as well as in 2020.

The consequences of the COVID-19 pandemic have certainly further highlighted the need for preventing discrimination, protecting and improving the position of migrant workers around the world, ie creating policies and measures sensitive to the vulnerability of a social group of women with migrant backgrounds. Hence, more research on this topic is needed to gain a deeper understanding of the position of migrant women from Serbia on the labour market of the host countries, but also the position of women born abroad on the Serbian labour market in new social circumstances, thus providing evidence based public policies in response to the COVID-19 pandemic.

Keywords: COVID-19 pandemic, international migration, labour market, women, Serbia